

Klik [hier](#) voor het originele artikel (p. 71)

INVESTEER IN KENNIS VAN DE WERELD

Er is een bekende anekdote over iemand die een lezing van Albert Einstein over de relativiteitstheorie bijwoonde. Naderhand zou ze gezegd hebben: “Ik begreep alle woorden. Alleen de manier waarop ze gecombineerd waren, vond ik verwarrend.” Dat is niet alleen een originele manier om te zeggen dat je er geen snars van begrepen hebt. Het maakt ook duidelijk dat je er met een goede woordenschat alleen nog niet bent. Om lezingen en teksten te begrijpen, heb je ook achtergrondkennis nodig, in dit voorbeeld een grondige kennis van natuurkunde. Als geen ander heeft leesonderzoeker Hirsch gehamerd op dit belang van kennis voor tekstbegrip en, in het verlengde daarvan, voor leren in het algemeen.

HET IDEE

Zijn hele werkend bestaan is Hirsch al geïntrigeerd door de vraag wat tekstbegrip precies is en welke factoren bepalen of we een tekst wel of niet begrijpen. Hij heeft er zelf veel onderzoek naar gedaan en uiteraard ook dat van collega's op de voet gevolgd. Hirsch heeft alle inzichten op een rijtje gezet en beschrijft 3 factoren die telkens weer als essentieel uit onderzoek naar voren komen:

1. Natuurlijk vaardigheid in vloeiend lezen
2. Een rijke woordenschat
3. Domeinkennis

Die zaken bepalen of je een goede lezer bent of niet. Ze bepalen dus ook waar leraren in de klas aandacht aan moeten besteden om goede lezers te maken.

DE INZICHTEN

I Vloeiend lezen Wie nog steeds spellend aan het lezen is, verliest snel de grip op de samenhang tussen woorden. Ons werkgeheugen kan maar circa 7 eenheden tegelijk vasthouden, dus na 7 woorden is de spellende lezer de draad kwijt. Wie daarentegen vloeiend leest, kan al zijn energie en werkgeheugen-capaciteit besteden aan de betekenis van de tekst. Vloeiend lezen is niet enkel een kwestie van vaardig technisch lezen. Ook hier komt kennis om de hoek kijken: immers, bekende woorden en bekende thema's lezen vlotter weg. Als je niets weet over sterrenkunde of schaken, kost het meer tijd en moeite om een

tekst daarover te lezen en goed te begrijpen. Sterrenkundigen en schakers daarentegen draaien hun hand er niet voor om – maar zij struikelen wellicht weer over teksten over pedagogiek of rozen snoeien.

II Rijke woordenschat Hoe meer woorden je kent, hoe gemakkelijker het is om een tekst te begrijpen. Onderzoekers schatten dat je zo'n 90 – 95% van de woorden in een tekst moet kennen, wil je die tekst goed kunnen begrijpen. Ken je (veel) minder woorden, dan verdwaal je als lezer in de tekst. Leerlingen kunnen al lezend nieuwe woorden leren, maar dat vraagt wel om een bepaald niveau van woordkennis. Leerlingen die al veel woorden kennen, leren er nog veel meer, terwijl leerlingen met een beperkte woordenschat vooral struikelen over onbekende woorden.

III Domeinkennis Een rijke woordenschat is slechts het begin, wat echt zorgt voor diep tekstbegrip is kennis van de wereld of domeinkennis. Denk maar aan de bezoeker van Einsteins lezing: ze kende vrijwel alle woorden, maar begreep zijn verhaal niet. Een tekst begrijpen omvat meer dan de betekenis van alle losse woorden aan elkaar rijgen, het draait om actief betekenis geven aan de combinatie van woorden door rekening te houden met de context waarin ze staan. En daarvoor is domeinkennis nodig. Dat kan inderdaad gaan om gevorderde vakkennis (zoals bij teksten over sterrenkunde, schaken of de relativiteitstheorie), maar ook om alledaagse kennis.

Neem een zin als: 'Ik wilde graag met vakantie naar Mexico, maar mijn vrouw kan alleen in juli vrij krijgen.' Iemand die niet weet dat het in juli in Mexico veel te heet is voor een aangename vakantie, zal in de war raken bij het woordje 'maar'. Die denkt: dan ga je toch in juli?! Ook zaken als ironie en beeldspraak vragen om kennis van de wereld. Je moet bijv. maar net weten dat een zin als 'hij is echt slim' soms precies het tegenovergestelde betekent.

Aanbevelingen voor leesonderwijs Nog steeds blijven leerlingen achter in tekstbegrip, en niet alleen leerlingen uit taalarme gezinnen. Misschien, zo stelt Hirsch, besteden we in de klas onze tijd niet aan de goede dingen. Hij doet onder meer de volgende aanbevelingen om het leesonderwijs te verbeteren: **Investeer vanaf het begin in woordenschat en kennis van de wereld**. Dat kan door veel voor te lezen en te praten over de teksten. Kies daarbij uitdagende, rijke teksten, fictie én non-fictie. Combineer TL en BL, waardoor TL ook inhoud krijgt. Besteed niet te veel tijd aan instructie van leesstrategieën, maar integreer die met inhoudelijke lessen. Hirsch noemt hierbij **thematisch leesonderwijs als goed voorbeeld**. De clou van een leesstrategie, zo stelt hij, is het activeren van relevante voorkennis, maar dan moet je dus wel zorgen dat die voorkennis aanwezig is. Daarom is voor hem het ideale taalonderwijs bovenal kennisonderwijs.

IN DE KLAS

Om van leerlingen vaardige lezers te maken, moeten scholen hun dus niet alleen vaardigheden zoals decoderen en leesstrategieën bijbrengen, maar bovenal een stevige kennisbasis meegeven. En die zaken bij voorkeur geïntegreerd aanbieden. Vooral bij leerlingen die van huis uit minder bagage meekrijgen, is dat belangrijk. **Een leesprobleem is lang niet altijd een 'technisch mankement', maar een kwestie van een te beperkte woordenschat en te weinig kennis van de wereld**. Door veel voor te lezen en veel te praten over rijke teksten kunnen scholen deze achterstanden aanpakken. Lezen – TL of BL – staat vaak als apart vak op het rooster. Maar zoals Hirsch duidelijk maakt, is eigenlijk je hele onderwijs leesonderwijs. Bij alles wat je doet, speelt taal een rol – en leren leerlingen dus iets over taal en vergroten ze hun woordenschat en kennis. Hoe meer je dat weet te benutten en met elkaar weet te verbinden, hoe beter. Dat kan bijv. door in de kleuterklas niet alleen fictie voor te lezen, maar ook informatieve boeken. En kies bij verhalende prentenboeken niet alleen herkenbare, alledaagse verhaalwerelden, maar juist ook verhalen die wat verder van de eigen wereld staan. Voorlezen blijft de hele basisschooltijd belangrijk. In de middenbouw lezen veel leerlingen nog geen complexe teksten en dan zijn voorlezen en boekpromotie goede manieren om hun woordenschat en kennis te vergroten. Ook in de bovenbouw kun je hen door voorlezen en het onder de aandacht brengen van boeken op maat telkens een stap verder brengen.

- [Slimmeteksten](#)
- [Canonvensters](#)
- [Interview](#) met Hirsch
- [Artikel](#) Kennis van de wereld is zijn opstapje
- SLO [rapport](#) Begrijpend lezen: wat is dat?

Meer lezen!

in de
praktijk

UITDAGENDE TEKSTEN

Om de algemene kennisbasis van zijn leerlingen te vergroten, gebruikt Koert Verdouw, leraar van groep 6-7-8 op kindcentrum De Ontdekkingsreizigers in Gouda, voornamelijk informatieve teksten. 'Zeker bij wereldoriëntatie kom ik daar vaak op uit. Omdat ik de leerlingen iets wil leren over een land, een volk, een ontwikkeling.' Teksten die voor groep 6 lastig zijn, leest hij vooraf met hen door, zodat de struikelwoorden alvast verklaard zijn.

De school werkt met de methode *DaVinci*. 'Op dit moment verdiepen de leerlingen zich in de Maori's en alles wat daarbij hoort: Nieuw-Zeeland, Oceanië, leven aan de andere kant van de wereld, het tijdsverschil.' Al pratend over de kiwivogel kwam Verdouw met Charles Darwin op de proppen. 'Die werd niet echt in de methode besproken, maar sluit wél mooi aan op het thema.' Verdouw koos een bijpassend verhaal uit het boek *Buitengewone ontdekkingsreizigers* van Paul de Moor. 'Een boek vol interessante weetjes, maar ook pittig, met lastige woorden en ingewikkelde tussenzinnen.' Een bewuste keuze: 'Teksten moeten uitdagen met moeilijke woorden, maar ook met ingewikkelde concepten en verbanden.'

Verdouw plukt de teksten overal vandaan: uit tijdschriften, zoals *Kidsweek* en *Samsam*, uit boeken van bijvoorbeeld Arend van Dam, Jan Paul Schutten en Marc ter Horst, en van internet. '[Slimme-teksten.nl](#) vind ik sterk en [Entoen.nu](#) heeft goede teksten bij de canonvensters.'

Verdouw werkt graag met *close reading*. Door een tekst drie keer te lezen en met potlood te zoeken naar details die antwoord geven op de vragen die hij in de klas stelt, zorgt hij voor een actieve leeshouding. 'Het leert leerlingen om steeds een laagje dieper te gaan en na te denken over wat ze lezen. Zo hadden we een tekst over pestsituaties en karakters van kinderen. Ik vroeg de leerlingen of ze een rangschikking wilden maken van alle personen: wie vind je het aardigst en waarom? Het mooie is dat hierdoor niet alleen hun tekstbegrip verbetert, maar dat ze ook (beter) leren redeneren.'

Koerts leestip

Borealis (10+) van Marloes Morshuis. 'Een relevant en spannend boek over jongeren en klimaatverandering. Het boek maakte veel indruk op de klas.'